

POWROTY DO ŹRÓDEŁ – HISTORIA, DZIAŁALNOŚĆ I KULTUROTWÓRCZA ROLA NARODOWEGO MUZEUM PIŁKI NOŻNEJ W MANCHESTERZE

Instytucjonalizacja jest jednym z ważniejszych procesów prowadzących do regulacji życia społecznego¹. Kluczowe dla naszych rozważań jest pojęcie instytucji, które przeszło w naukach społecznych swoistą ewolucję. Termin ów nigdy nie został w pełni odgraniczony od jego potocznych znaczeń, nigdy też nie uzyskał jednoznacznego naukowego wymiaru. Można stwierdzić, że wieloznaczność pojmowania instytucji wpisana jest w same źródła nowoczesnych nauk społecznych². Przyjrzyjmy się wstępnie jedynie wybranym koncepcjom. Według Émila Durkheima (twórcy francuskiej szkoły socjologicznej), instytucje to wierzenia i sposoby postępowania ustanowione przez zbiorowość³. W perspektywie socjologicznej często przytaczana jest też definicja Herberta Spencera. Jego zdaniem, instytucje są czynnikami, za pomocą których dokonuje się przystosowanie niespołecznego z natury człowieka do współdziałania z innymi ludźmi⁴. Dla ekonomisty Johna R. Commonsa, jest to kolektywne działanie na rzecz kontroli, uwolnienia lub wzmocnienia działań jednostki, które może mieć postać nawyku, jak i całego,

¹ Można ją też rozumieć jako sposób porządkowania rzeczywistości społecznej. Zob. M. Jasny (2019), *Instytucjonalizacja sportu: perspektywa behawioralna*. W: Z. Dziubiński, N. Organista [red.], *Kultura fizyczna a etos*, Warszawa: 181.

² M. Nowak (2004), *Instytucjonalizm w socjologii i ekonomii*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny” 1: 189, https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/6684/1/12_Marek_Nowak_Instytucjonalizm%20w%20socjologii%20i%20ekonomii_189-204.pdf (10.10.2019).

³ É. Durkheim (1895/2000), *Zasady metody socjologicznej*, Warszawa: 22.

⁴ J. Szacki (2007), *Historia myśli socjologicznej*, Warszawa: 293.

zorganizowanego systemu⁵. Zgodnie z definicją filozofa i prakseologa Tadeusza Pszczołowskiego, instytucja to organizacja będąca zespołem współdziałających osób wyposażonych w zasoby⁶.

Jeśli chodzi o instytucje kultury (czyli te zajmujące się upowszechnianiem kultury), przybierają one różne formy organizacji; są to np.: teatr, kino, opera czy biblioteka. Ważnymi instytucjami kultury są także – udostępniające publiczności obiekty posiadające wartość historyczną lub artystyczną – muzea. Zdaniem historyka Piotra Majewskiego, muzeum to „jedna z najważniejszych, z perspektywy historii oraz psychologii, instytucji kultury”⁷. Przywołując ślady utraconej wspólnoty, muzeum jest swoistym rezerwuarem artefaktów istotnych kulturowo⁸, oddziałujących silnie na współczesność. Podkreślająca kulturotwórczą rolę muzeów Iwona Grys stwierdza, iż „wszystkie muzea na całym świecie już przez sam fakt swojego istnienia, swojej wszechstronnej działalności, tworzą wartości kulturowe”⁹. Według Barbary Cyrek „gromadząc i eksponując cywilizacyjny dorobek, staje się (muzeum) nie tylko wizytówką, ale również miejscem pamięci – o artystach, naukowcach, żołnierzach i bohaterach. Tym samym pełni funkcję nośnika wartości: estetycznych, poznawczych, patriotycznych etc.”¹⁰.

Świat, w którym żyjemy jest światem rzeczy uprzedmiotowiających idee i wartości. Sport – jak inne sfery życia społecznego – posiada też swoją obudowę przedmiotową¹¹. Dlatego też już od początku XX wieku – za sprawą rozwoju różnych form kolekcjonerstwa, działalności pierwszych organizacji sportowych i nagromadzenia wielu świadectw materialnych historii sportu

⁵ J.R. Commons (1931), *Institutional Economics*, „American Economic Review”, 21: 648-657. Zob. też I. Sadowski (2014), *Współczesne spojrzenie na instytucje: ewolucja pojęć, problem modelu aktora i poziomy analizy instytucjonalnej*, „Przegląd Socjologiczny”, 63(3): 89-114.

⁶ T. Pszczołowski (1978), *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, Wrocław: 86 (hasło: instytucja).

⁷ P. Majewski (2016), *Szkic o muzealium w kulturze czasów współczesnych*. W: B. Pawłowska-Jądrzyk, D. Dąbrowska [red.], *Rzecz w kulturze*, Warszawa: 24-25.

⁸ Jak celnie odnotowuje Majewski, „rzeczy są z jednej strony materialną dokumentacją kultury, tak minionej, jak i współczesnej, z drugiej zaś – inspiracją intelektualnego fermentu właściwego kulturze duchowej, określanej językiem badawczej poprawności jako niematerialna”. P. Majewski (2016), dz. cyt.: 23.

⁹ I. Grys (2010), *Muzea sportu w globalnej wiosce*. W: Z. Dziubiński, P. Rymarczyk [red.], *Kultura fizyczna a globalizacja*, Warszawa: 509.

¹⁰ B. Cyrek (2017), *Sport jako przedmiot narracji muzealnej*, „Konteksty Społeczne”, 2(10): 29.

¹¹ J. Mosz (2010), *Kulturowy status rzeczy w globalnym świecie sportu*. W: Z. Dziubiński, P. Rymarczyk [red.], dz. cyt.: 89.

– zaczęły w Europie powstawać pierwsze muzea poświęcone rywalizacji sportowej¹². Warto odnotować, iż za najstarsze muzeum sportu uznawane jest Schweizerisches Alpinus Museum w Bernie (1902 rok). Głównym tematem niniejszego artykułu jest przybliżenie społecznej roli, jaką odgrywa muzeum sportu, na przykładzie Narodowego Muzeum Piłki Nożnej w Manchesterze.

Nostalgia w sporcie – potrzeba istnienia muzeów sportu

Przeszłość – co ważne także w kontekście sportu – odgrywa ogromną rolę w naszym życiu. Jak stwierdza filozof Robert Piłat, „badając artefakty, symbole i ludzkie obyczaje, instynktownie szukamy ich źródeł, wierząc, że w ten sposób lepiej je zrozumiemy”¹³. Według historyka sportu Martina Polleya, przeszłość w odniesieniu do terażniejszości wywołuje nostalgię i wiarę w „złoty wiek”, dawne lepsze czasy, ale zarazem wyjaśnia i kształtuje terażniejszość, np. fenomen celebracji powrotu futbolu do domu („coming home”) przy okazji Mistrzostw Europy w Anglii w 1996 roku¹⁴.

Warto przez chwilę przemyśleć kwestię nostalgii, która jak się okazuje, jest niezwykle istotna w świecie sportu. Czeski pisarz Milan Kundera mistrzowsko definiował ją jako „cierpienie spowodowane przez niespełnione pragnienie powrotu”¹⁵. Należy podkreślić, że nostalgia jest czymś więcej niż jedynie sentymentalnością wywołaną przez przeszłość; jest ważną częścią naszego doświadczenia, co ma liczne konsekwencje. Przenika ona życie entuzjastów sportu, którzy są zazwyczaj nastawieni bardzo nostalgicznie, jeśli chodzi o swój udział w ważnych wydarzeniach. My, Polacy, wspominaemy zatem z nostalgią liczne mecze, szczególnie te wyjątkowe, przywołując na przykład dramaturgię mundialu z lat 1974 i 1982, a ówcześni sportowcy są wciąż traktowani jak bohaterowie narodowi. Kibice tęsknią za dawnymi czempionami, niezapomnianymi meczami i bramkami z przeszłości, ale także za wyjątkowymi miejscami rozgrywek, które niejednokrotnie zmieniły się znacznie z upływem czasu. Wizyta na stadionie, na którym dopingowało się kiedyś swój ukochany zespół może być wspaniałym nostalgicznym

¹² I. Grys (2010), dz. cyt.: 510.

¹³ R. Piłat (2016), *Trwanie rzeczy i trwanie kultury*. W: B. Pawłowska-Jądrzyk, D. Dąbrowska [red.], dz. cyt.: 13.

¹⁴ M. Polley (2008), *History and Sport*. W: B. Houlihan [red.], *Sport and Society*, London: 56-75 (Tu i w pozostałych przypadkach tłumaczenie własne – MM).

¹⁵ Milan Kundera, https://pl.wikiquote.org/wiki/Milan_Kundera (15.10.2019). Cytat pochodzi z powieści *Niewiedza*.

przeżyciem. Udział w grze, jak w czasach dzieciństwa czy wczesnej młodości, może także ożywiać wspomnienia. W świecie sportu każde pokolenie kulturuje swój własny, odrębny repertuar nostalgii¹⁶. Nostalgia stanowi także kluczowy czynnik pobudzający szeroko rozumiany przemysł sportowy i turystykę sportową (co dotyczy również instytucji muzeum)¹⁷.

Jak stwierdza szkocki socjolog Grant Jarvie, muzea sportu i galerie sław są często celebrowane jako publiczne oblicze historiografii sportu. Czerpanie radości ze sportowej przeszłości, bohaterowie i bohaterki sportu oraz międzypokoleniowe zmiany podczas złotej ery danej dyscypliny sportowej – to wszystko obejmuje kwestie selekcji, nostalgii, mitu i romantyzmu¹⁸. Historycy sportu niekiedy kwestionują wkład muzeów sportu w badanie historii sportu, wskazując na to, że finansowe cele w niektórych przypadkach przesłaniają historyczny obiektywizm, a także krytykując bezkrytyczne uwielbienie i gloryfikowanie bohaterów sportu oraz unikanie kontrowersyjnych tematów¹⁹. Należy jednak podkreślić, że łącząc w tworzonych przez siebie programach i zróżnicowanych formach prezentacji cechy muzeów humanistycznych, technicznych i muzeów sztuki, wiele muzeów sportu (szczególnie w ostatnich dekadach) stało się ważnymi ośrodkami edukacji humanistycznej i estetycznej²⁰.

Brytyjskie muzea sportowe

Zamiłowanie do sportu jest niewątpliwie cechą charakteru narodowego mieszkańców Wielkiej Brytanii. To tu powstały – lub przynajmniej nastąpiła kodyfikacja reguł – liczne dyscypliny sportowe, np. piłka nożna, rugby,

¹⁶ M. Mazurkiewicz (2017), *American Sport: Observations and Essays*, Kielce: 67-68.

¹⁷ Zob. np. J. Summers, M. Johnson, J. McColl-Kennedy (2001), *Evoking the Past: Exploring Nostalgia's Relevance to Sport Consumption*, „Asia Pacific Advances in Consumer Research”, 4: 108-113, <http://www.acrwebsite.org/search/view-conference-proceedings.aspx?Id=11333> (10.09.2014); E.E. Snyder (1991), *Sociology of Nostalgia: Sport Halls of Fame and Museums in America*, „Sociology of Sport Journal”, 8(3): 228- 238.

¹⁸ G. Jarvie (with J. Thornton) (2012), *Sport, Culture and Society: An Introduction*, Abingdon, New York: 55.

¹⁹ Tamże: 57; Zob. też W. Vamplew (1998), *Facts and Artefacts: Sports Historians and Sports Museums*, „Journal of Sport History”, 25(2): 269-274; oraz S.W. Pope (1996), *Sports Films, Halls of Fame Museums: An Editorial Introduction*, „Journal of Sport History”, 23: 311.

²⁰ I. Grys (2010), dz. cyt.: 510.

krykiet, wyścigi konne, golf, tenis, badminton, wioślarstwo. Brytyjczycy wywarli też ogromny wpływ na terminologię sportową, wchłaniania i adaptowania angielskich określeń sportowych przez inne języki.

Warto nadmienić, że kilka krajów aspiruje do miana ojczyzny futbolu, jednak – jak ujmuje to Wojciech Lipoński – „piłka nożna w formie przyjętej następnie w skali międzynarodowej bez wątpienia powstała w Anglii”²¹. Jako narodowy sport, futbol odcisnął wyraźne piętno na brytyjskiej kulturze. Mamy do czynienia z dziełami literackimi, filmowymi i artystycznymi o tematyce piłkarskiej. Jest to dominujący sport w brytyjskiej prasie i w telewizyjnych relacjach sportowych. Jeśli chodzi o piłkę nożną, istnieje osiem instytucji muzealnych przedstawiających jej dzieje: oprócz będącego głównym tematem niniejszej analizy The National Football Museum w Manchesterze, są to: Scottish Football Museum, Homes of Football oraz muzea takich klubów piłkarskich, jak: Manchester United, Manchester City, Arsenal, Liverpool oraz West Ham United. Miłośnicy innych sportów mogą zanurzyć się w historii dzięki instytucjom muzealnym poświęconym takim dyscyplinom, jak: krykiet, wyścigi konne, golf, tenis, rugby, badminton, wioślarstwo, kolarstwo, surfing, baloniarstwo, łucznictwo oraz sporty motorowe²².

The National Football Museum – zarys historii

Na przełomie XX i XXI wieku nastąpił intensywny rozwój nauki o sporcie²³. Towarzyszyły mu liczne zjawiska – w tym tworzenie coraz większej liczby muzeów sportu. Idea zorganizowania brytyjskiego Narodowego Muzeum Piłki Nożnej została pierwotnie zainicjowana w mieście Preston w 2001 roku. Siedzibą powołanej do życia instytucji był stadion klubu Preston North End – Deepdale. Muzeum posiadało wiele znakomitych eksponatów i zbierało pozytywne recenzje, o czym świadczy opinia wieloletniego trenera Manchesteru United, sir Alexa Fergusona: „Za każdym razem kiedy odwiedzam muzeum, jestem pod wielkim wrażeniem znakomitej pracy, jaką wkłada w to, żeby ożywić bogatą historię futbolu”²⁴. Pomimo rosnącej popularności instytucji, zamknięto ją w 2010 roku, głównie z powodu wycofania

²¹ W. Lipoński (1987), *Humanistyczna encyklopedia sportu*, Warszawa: 249.

²² *British Sports Museums*, <http://www.sportsmuseums.co.uk/museums.htm> (12.11.2019).

²³ J. Nowocień (2019), *Pedagogika sportu. W 90-lecie Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie*, Warszawa: 10.

²⁴ *About FIFA. A Step Back in Time*, 25.04.2008, <https://www.fifa.com/about-fifa/who-we-are/news/step-back-time-752588#undefined> (08.09.2019).

zewnątrznego finansowania. Z pomocą przyszła Rada Miejska Manchesteru, która wyraziła zgodę na udostępnienie siedziby na potrzeby muzeum²⁵. Dużą rolę odegrało też zasilenie ze środków funduszy europejskich, w konsekwencji czego muzeum wznowiło działalność w nowym miejscu w 2012 roku, przyciągając ponad 100 tysięcy zwiedzających w ciągu sześciu pierwszych tygodni²⁶. Aktualnie placówkę regularnie odwiedza około 500 tysięcy gości z Wielkiej Brytanii i z zagranicy²⁷.

Narodowe Muzeum Piłki Nożnej prowadzone jest przez znakomitości brytyjskiego środowiska piłkarskiego. Obecnie, dyrektorem muzeum jest mistrz świata z 1966 roku, sir Bobby Charlton. Wicedyrektorzy to wspomniany wyżej sir Alex Ferguson, sir Trevor Brooking (piłkarz, trener i ekspert komentator w BBC) oraz sir Geoff Hurst (zdobywca słynnej bramki w meczu finałowym Anglia-Niemcy, rozegranym w 1966 roku). Specjalnym ambasadorem muzeum jest Mark Lawrenson (były irlandzki piłkarz angielskiego pochodzenia). Tak znamienity skład niewątpliwie dodaje muzeum prestiżu.

Ekspozycje i działalność

Jest oczywiste, że „sport jako zjawisko kulturowe ewoluuje wraz z rzeczywistością społeczną”²⁸. Muzeum w Manchesterze przybliży fanom futbolu historyczny rozwój ich ukochanej dyscypliny sportu; wyjaśnia czemu Anglia jest uważana za ojczyznę najpopularniejszego sportu świata, a także jak i dlaczego futbol stał się tu „sportem narodowym”, ważną częścią angielskiego dziedzictwa kulturowego i sposobem życia. Jeśli chodzi o cel działalności, „muzeum ma długofalową misję – chronić dziedzictwo i kulturę futbolu dla przyszłych pokoleń oraz obecnych kibiców”²⁹.

²⁵ G. McOwan (2012), *It's Kicking Off in Manchester – the New National Football Museum Opens Today*, „The Guardian”, 06.07.2012, <https://www.theguardian.com/travel/2012/jul/06/new-national-football-museum-manchester?newsfeed=true> (20.11.2019).

²⁶ *Museum Welcomes 100,000th Visitor*, 21.08.2012, „National Football Museum”, <https://web.archive.org/web/20121010091630/http://www.nationalfootballmuseum.com/about-us/latest-news/2012/08/museum-welcomes-100000th-visitor/> (25.10.2019). *Museum History*, „National Football Museum”, <https://www.nationalfootballmuseum.com/museum-history/> (04.11.2019).

²⁸ J. Nowocien (2019), dz. cyt.: 12.

²⁹ *Vision & Mission*, „National Football Museum”, <https://www.nationalfootballmuseum.com/mission-vision/> (17.11.2019).

Służy temu zbiór dwóch i pół tysiąca unikalnych obiektów wystawianych jednorazowo przez muzeum (całość zawiera około 140 tysięcy artefaktów). Oprócz wystawy stałej, pojawiają się też interesujące wystawy czasowe, np. *The 1966 World Cup* (poświęcona mundialowi rozegranemu w Anglii), *The Greater Game: Football and the First World War* (przedstawiająca rolę, jaką piłka nożna odegrała podczas I wojny światowej) czy też *Pelé: Art, Life, Football*. Warte podkreślenia jest przedstawianie futbolu jako czynnika kulturotwórczego, stąd łączenie sportu z tematami związanymi z szeroko rozumianą sztuką³⁰. Wśród wyjątkowych eksponatów muzeum znajdują się między innymi: księga zawierająca oficjalnie spisane zasady gry z 1863 roku (kiedy powstał angielski związek piłki nożnej), koszulka z pierwszego w historii międzypaństwowego meczu Anglia-Szkocja (1872 rok), dzieła sztuki o tematyce piłkarskiej (np. *Going to the Match* L.S. Lowry'ego), liczne trofea i piłki meczowe (także te z finałowych meczów mistrzostw świata, np. z 1930 roku), koszulka Diego Maradony pochodząca ze słynnego spotkania z 1986 roku (gdzie padła kontrowersyjna bramka nazwana przez słynnego Argentyńczyka „Ręką Boga”), a nawet oryginalne drewniane siedzenia z dawnego stadionu Wembley. Znakomitym nośnikiem informacji są też liczne ekrany interaktywne³¹.

Bohaterowie sportu – Galeria Sław Angielskiego Futbolu

Według Wojciecha Lipońskiego, sport jest materiałem mitotwórczym, tworzy bowiem dynamiczny, podatny na mitologizację tok wydarzeń odbieranych przez widza jako rzeczywiste zdarzenia epickie oraz kreuje postać herosa podziwianego przez odbiorców³². Należy odnotować, że bohater sportu mocno wiąże ze sobą osobę kibica. Silne utożsamianie się (poniekąd podobne do tego odczuwanego przez czytelnika, gdy rozpoznaje on siebie w bohaterze czytanej książki) jest źródłem tworzenia barwnych opowieści, przekazywanych przez miłośników sportu z pokolenia na pokolenie, w których centrum stoi opiewany przez kibiców mityczny, walczący z wszelkimi przeciwnościami heros. Odnosi on sukces sportowy w często pełnych dramaturgii okolicznościach³³. Jak zauważył psycholog Robert Cialdini, „o stosunku zapamiętałych

³⁰ Tamże.

³¹ Archiwum własne autora – rozmowa z brytyjskim historykiem sportu Martinem Polleyem (grudzień 2019).

³² W. Lipoński (1973), *Colosseum świata*, „Kultura”, 50: 4.

³³ M. Mazurkiewicz (2014), *Baseball i piłka nożna w amerykańskiej i polskiej kulturze jako przykład współczesnego mitu i rytuału*, Kielce: 68.

kibiców do własnych ulubieńców wcale nie decyduje chęć zabawy czy rozrywki. Stosunek ten ma charakter bardzo silnego, osobistego zaangażowania”³⁴.

Wydaje się, że jak długo istnieje sport, tak długo kibice darzyć będą swoich ulubieńców uwielbieniem. To, że zapotrzebowanie na idoli sportowych jest nieprzemijające, odnotowuje między innymi Tomasz Sahaj: „Entuzjizm widzów pod względem absorpcji nowych idoli jest wprawdzie zwiewny i kapryśny (zależy od tego, w jak smakowitej i sugestywnej postaci media zaserwują im kolejnych ‚bohaterów’), ale trend wydaje się skądinąd bardzo silny i niełatwo przemijający”³⁵.

Specyficznymi świątyniami pamięci o stadionowych bożyszczach są galerie sław. Jak zauważa Jakub Mosz, „przedmioty ze znaczącymi biografiami znajdują swoje miejsce w swoistych muzeach jakimi są ‚Halls of Fame’ różnych dyscyplin sportu”³⁶. Są to nie tylko postmodernistyczne panteony sportu, ale także przedsiębiorstwa handlowe o charakterze sportowym, sprzedające produkty muzealne i wytwarzające pamiątki, stające się również przedmiotem kolekcjonowania ze strony fanów³⁷. Brytyjski historyk sportu Wray Vamplew nazywa je „skrzyżowaniem pomiędzy historią a nostalgią”³⁸. Widać to wyraźnie w ojczyźnie futbolu – w Anglii; Galeria Sław Angielskiego Futbolu stanowi element stałej wystawy Narodowego Muzeum Piłki Nożnej w Manchesterze. Jej głównym celem jest docenienie i upamiętnienie najwybitniejszych angielskich graczy, jak również zawodników z zagranicy, którzy odegrali ważną rolę w historii angielskiej piłki nożnej. Kolejni gracze dostępują zaszczytu wprowadzenia do galerii podczas corocznej prestiżowej gali odbywającej się jesienią na terenie muzeum. Selekcji dokonuje panel ekspertów, dawniej składający się z byłych piłkarzy, obecnie zaś jest to grono wybitnych historyków sportu, jak np. John Hughson, Gary James, Tony Mason, Martin Polley czy Matthew Taylor oraz jeden przedstawiciel wyróżnionych sportowców³⁹. Co ciekawe, dwaj gracze wybierani są przez kibiców poprzez internetowe głosowanie przeprowadzane przez BBC Sport i Sky Sports. Pośród pierwszych wybranych znaleźli się m.in. Gordon Banks, George Best, Kevin Keegan czy Bobby Moore. Wyróżniani są też trenerzy oraz przedstawicielki

³⁴ R. Cialdini (2004), *Wywieranie wpływu na ludzi. Teoria i praktyka*, Gdańsk: 180.

³⁵ T. Sahaj (2007), *Fani futbolowi. Historyczno-społeczne studium zjawiska kibicowania*, Poznań: 104.

³⁶ J. Mosz (2010), dz. cyt.: 96.

³⁷ Tamże.

³⁸ W. Vamplew (1998), dz. cyt.: 278.

³⁹ Ważną rolę silnej reprezentacji akademickiej w pracach Muzeum podkreśla Martin Polley. Archiwum własne autora – rozmowa z brytyjskim historykiem sportu Martinem Polleyem (grudzień 2019).

kobiecego futbolu. W 2007 roku pojawiły się nowe kategorie – promotorzy futbolu na najniższych poziomach oraz pionierzy różnych form piłki uprawianej przez osoby upośledzone. W 2008 roku wprowadzono kategorię wybitnej drużyny, zaś w kolejnych latach zainaugurowano nagradzanie sędziów i dziennikarzy sportowych. Istnieje ponadto kategoria nagród specjalnych. Znalazienie się w gronie wyróżnionych jest bez wątpienia oznaką prestiżu w kraju tak silnie zakochanym w piłce nożnej⁴⁰.

Muzea sportowe w Polsce

W Polsce także następuje stopniowy wzrost liczby muzeów sportu. Są to na ogół instytucje gromadzące pamiątki z różnych dyscyplin sportowych. Najbardziej znane jest Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie, jedna z najstarszych tego typu placówek w Europie, która działa od 1952 roku. Posiada ono w swoich zbiorach ponad 45 tysięcy eksponatów dotyczących głównie sportu polskiego (m.in. puchary, odznaki, sztandary, flagi, proporce, stroje i sprzęt sportowy, plakaty, dzieła sztuki, fotografie, książki i dokumenty oraz materiały audio i wideo)⁴¹. Nie ma w Polsce muzeum tej skali poświęconego w całości jednej dyscyplinie sportu – piłce nożnej – choć w niektórych, jak w powstałym w 2005 roku muzeum Legii Warszawa, większość eksponatów jest związana z futbolem. Wartym odnotowania przykładem oddolnej inicjatywy jest Muzeum Piłki Nożnej w położonej w powiecie gdańskim Nowej Wsi Przywidzkiej, otwarte w 2004 roku. Współpracuje ono z Muzeum Historycznym Miasta Gdańska i posiada unikalne eksponaty oraz galerię sztuki poświęconą piłce nożnej. Wydaje się jednak, że wskazane byłoby utworzenie w przyszłości dużego i działającego z rozmachem polskiego muzeum futbolu, gdyż jest to sport niezaprzeczalnie wzbudzający najsilniejsze emocje w entuzjastach sportu niemal na całym świecie, także w Polsce. Pamiętając o negatywnych zjawiskach istniejących we współczesnej piłce (jak

⁴⁰ Jak celnie odnotowuje Andrzej Pawłucki, „cała społeczność uczestniczy w kulturze prestiżomanii, a tylko najlepsi – wskazani przez autorytety – doświadczają prestiżu osobście”. A. Pawłucki (2018), *Kultura ucieleśnienia a prestiż i pogarda*. W: Z. Dziubiński, M. Lenartowicz [red.], *Kultura fizyczna a prestiż społeczny*, Warszawa: 190. Więcej na temat prestiżu w sporcie – zob. Z. Dziubiński, *Geneza prestiżu i sport jako źródło prestiżu*. Tamże: 15-35.

⁴¹ *Historia*, „Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie”, <https://www.muzeumsportu.waw.pl/muzeum/o-muzeum/historia> (02.12.2019).

np. problem chuligańskich wybryków), należy też obiektywnie stwierdzić, że futbol zachwyca, porusza i stanowi dla wielu największą pasję życia⁴².

Podsumowanie

Jak stwierdził francuski filozof i pisarz Jean-Paul Sartre, „przeszłość organizuje się wciąż na nowo z terażniejszością”⁴³. Wkład muzeów, w tym muzeów sportu, w dorobek kulturowy danej społeczności jest niezaprzeczalny; odgrywają one ważną rolę w przekazywaniu wartości duchowych, a także w ugruntowywaniu tożsamości, zarówno regionalnej jak i narodowej.

Grant Jarvie podkreśla, iż „sportowa przeszłość zajmuje centralne miejsce jeśli chodzi o kwestie tradycji i dziedzictwa”⁴⁴. Muzea sportu są ważnym instrumentem zgłębiania historii tej sfery życia i pomagają zrozumieć jej ewolucję, co może nam dużo powiedzieć o sportowej kulturze danego kraju, ale też o jego społecznym, ekonomicznym i politycznym środowisku⁴⁵. Są one znakomitymi miejscami odtwarzania dramaturgii, romantyzmu, pasji i emocji tkwiących w sporcie, a więc czegoś, co umyka wielu historykom sportu odnoszącym się często do przeszłości czysto realistycznie i kładącym w dużej mierze nacisk na daty i liczby⁴⁶.

Futbol jest integralną częścią brytyjskiej kultury. Narodowe Muzeum Piłki Nożnej w Manchesterze – jak czytamy na jego stronie internetowej – to „największe i najlepsze muzeum piłkarskie na świecie”⁴⁷. Działalność tej instytucji stanowi z pewnością ciekawą ilustrację wielowymiarowych związków występujących między kulturą fizyczną a instytucjonalizacją. Pokazuje ona głęboki szacunek dla historii poprzez ukazywanie obrazu piłki nożnej z niezwykłym pietyzmem. Jak widać, futbol przeszedł długą drogę – od zjawiska pogardzanego przez brytyjskie sfery arystokratyczne i intelektualne (czego przykłady znajdziemy już u Szekspira) po szanowany, niekiedy traktowany niemal jak świętość sport.

⁴² M. Mazurkiewicz (2014), dz. cyt.: 17.

⁴³ *Przeszłość*, <https://pl.wikiquote.org/wiki/Przeszłość> (07.12.2019).

⁴⁴ G. Jarvie (with J. Thornton) (2012), dz. cyt.: 55.

⁴⁵ Zob. W. Vamplew (1998), dz. cyt.: 268.

⁴⁶ Tamże: 279.

⁴⁷ *Explore the Museum*, „National Football Museum”, <https://www.nationalfootball-museum.com/explore-the-museum/> (08.12.2019).